

מאור אהרן

פרשת מקץ

וכתב שם בעץ יוסף וז"ל
 חלום פרעה אחד הוא וכתב
 בתריה את אשר עשה
 האלקים הגיד לפרעה עכ"ל,
 והנה מצינו בזה שיוסף היה
 נביא.
 מ"א א'. ויהי מקץ
 שנתים ימים ופרעה חלם
 והנה עמד על היאר. כתב
 בעל הטורים (בפי' הטור
 השלם) וז"ל ופרעה חלם
 וא"ו של ופרעה רמז למה
 שדרשו (זוה"ק מקץ דף
 קצ"ג ע"ב) שגם יוסף חלם
 חלום פרעה לקיים מה
 שנאמר (עמוס ג' ז') כי לא
 יעשה ה' אלקים דבר כי אם
 גלה סודו אל עבדיו הנביאים
 שוא"ו מוסיף על דבר אחר
 שלפניו עכ"ל, וכן ארז"ל
 (מדרש שמואל פי"ד) כי לא
 יעשה אדני ה' דבר וגו' זה
 יוסף ויאמר יוסף אל פרעה
 חלום פרעה אחד הוא וגו',
 והא דאיתא בזוה"ק
 שהקב"ה מגלה סודו אל
 עבדיו הנביאים, כן ארז"ל
 עוד (תדא"ר פי"ח) ולא
 הניח הקב"ה דבר שלא גילה
 לישראל שנאמר סוד ה'
 ליראיו ובריתו להודיעם
 ואומר כי לא יעשה ה'
 אלקים דבר כי אם גלה סודו
 אל עבדיו הנביאים עכ"ל,
 ומצינו לזה דוגמא גבי
 אברהם אבינו בהא דכתיב
 לעיל (וירא פי"ח מקרא י"ז)
 וה' אמר המכסה אני

מאברהם אשר אני עשה ועי' מש"כ בזה שם ורוה נחת בעזה"י, וכעין זה מצינו עוד (סנהדרין ל"ח ב') אין הקב"ה עושה דבר אא"כ נמלך בפמליא של מעלה כו', ועי' מש"כ בזה בספרינו חמדת אהרן על אגדות הש"ס בסנהדרין שם.

הא דאיתא בזוה"ק הנ"ל שגם יוסף חלם חלום פרעה, יל"ה אם בא לומר דעי"ז ידע יוסף הפתרון איך ידע והרי רק החלום חלם ולא הפתרון ואם הפתרון חלם למה אמר שחלם חלום פרעה, וי"ל לפמש"כ הכלי יקר (הובא להלן פסו' י"ח) דפרעה אמר שינויים מחלומו לעבדיו וליוסף כדי לבדוק אם נביא הוא ולכן לא קיבל פתרונות עבדיו כי הם לא אמרו לפרעה שהוא

משנה מהחלום אבל יוסף אמר לו שהוא משנה ממה שראה בחלום כדאיתא בתנחומא יעו"ש ויתכן דיוסף ידע שפרעה משנה ע"י שהוא עצמו גם חלם חלום פרעה, ולפי"ז נמצא דבכך חשיב שידע הפתרון אפילו שלמעשה ראה יוסף רק את החלום ולא גם את הפתרון, והפתרון היה לפי מה שיוסף החליט לפתור כמבואר בתנחומא מקץ סי' ו', אבל עצם זה שניתן לו רשות לפתור ושיקבלו דבריו אצל פרעה היה זה ע"י שגם הוא יוסף חלם החלום של פרעה. ולדברי הכלי יקר אפשר דזהו מ"ש פרעה אל עבדיו להלן פסו' ל"ח הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו ואמר זה לעבדיו כדי שיקבלו את זה שהוא יהיה

למושל, שהרי אתם יודעים שניסיתי אותכם בשינויים ולא עמדתם על זה אבל יוסף כן ידע את השינויים ולכן הוא יהיה מושל בכל א"מ כי הוא רוח אלקים בו ולא אתם, וק"ל.

דכתיב גבי החלום השני והנה חלום דהיינו שנשלם חלום, ולא שראה שהיה רק חלום, דאם זה הפירוש א"כ היה צריך הכתוב לומר גם בחלום הראשון והנה חלום, והבן.

מ"א ז'. ותבלענה מ"א ח'. ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא השבלים את שבע השבלים הבריות והמלאות וייקץ פרעה והנה חלום. פרש"י וז"ל והנה חלום והנה נשלם חלום שלם לפניו והוצרך לפותרים עכ"ל, יל"ה למה לא פרש"י כפשוטו והנה חלום דהיינו שפרעה ראה שהיה זה רק חלום ותו לא, וי"ל דהוא משום הא דלעיל (מקרא ד') כתיב וייקץ פרעה, ולא כתיב והנה חלום, ולכן פרש"י דהא

מ"א ח'. ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים ואת כל חכמיה ויספר פרעה להם את חלמו ואין פותר אותם לפרעה. יש לדקדק דבתחילה אמר ויספר פרעה להם את "חלמו" לשון יחיד ואח"כ אמר ואין פותר "אותם" לפרעה לשון רבים, ועוד דהרי באמת הם היו ב' חלומות וא"כ למה כתיב חלמו לשון יחיד, וזה קשה גם בהא דכתיב להלן (מקרא ט"ו) חלום חלמתי, וגם בהא

דכתיב להלן (מקרא כ"ה) משר האופים כי מעולם לא חלום פרעה אחד הוא, דהול"ל שני חלומות פרעה אחד הוא. הימים היינו אני ושר האופים ביחד עכ"ל.

מ"א י'. פרעה קצף

על עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר הטבחים אתי ואת שר האפים. יל"ה למה נאמר ב' פעמים "אתי", ושוב נמצא דכתב עלה באבן עזרא וז"ל אתי ואת שר האפים אמר אותי פעם שנית כי כן דרך הלשון כמו ואני אנא אני בא (לעיל פל"ז מקרא ל') עכ"ל, ובדעת זקנים לבעלי התוס' תי' ויתן אותי במשמר וגו' אותי ואת שר האפים אותי למה שמעתי מפי הרב יהודה הכהן שכך אמר לפרעה לא תהא סבור שהבין מתוך תפישתי שהיה לי להנצל

מ"א י"א. ונחלמה חלום בלילה אחד אני והוא איש כפתרון חלמו חלמנו. פרש"י וז"ל איש כפתרון חלמו חלום הראוי לפתרון שנפתר לנו ודומה לו עכ"ל, הנה לעיל (וישב פ"מ מקרא ה') כתיב ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון חלמו המשקה והאפה אשר למלך מצרים אשר אסורים בבית הסהר ופרש"י וז"ל ויחלמו חלום שניהם שחלם את חלמו ופתרון חבירו וזה שנאמר וירא שר האופים כי טוב פתר כו' עכ"ל, ולפי"ז

יתכן לפרש נמי הכא איש
כפתרון חלמו חלמנו דהיינו
שכל אחד חלם גם הפתרון
של חבירו, וקצת פלא למה
רש"י לא פירש כן הכא.

**מ"א י"ב. ושם אתנו נער
עברי עבד לשר הטבחים
ונספר לו ויפתר לנו את
חלמתינו איש כחלמו פתר.**
פרש"י וז"ל נער עברי עבד
ארורים הרשעים שאין
טובתם שלימה שמזכירו
בלשון בזיון כו' עברי אפילו
לשוננו אינו מכיר כו' עכ"ל,
והאמת שיוסף ידע לשון
מצרי כי ידע שבעים לשון
וכמבואר להלן (פמ"ב מקרא
כ"ג) דכתיב והם לא ידעו כי
שמע יוסף כי המליץ בינתם
ופרש"י וז"ל כי המליץ
בינותם כי כשהיו מדברים
עמו היה מליץ ביניהם
היודע לשון עברי ולשון

מצרי והיה מליץ דבריהם
ליוסף ודברי יוסף להם לכך
היו סבורים שאין יוסף מכיר
בלשון עברי עכ"ל ומבואר
שודאי ידע יוסף לשון מצרי
שהרי עם המליץ דהיינו
מנשה כמו שפרש"י שם
דיבר עמו יוסף בלשון
מצרי.

אמנם אינו מוכרח דהא
ארז"ל (סוטה ל"ו ב') א"ר
חייא בר אבא אמר רבי
יוחנן בשעה שא"ל פרעה
ליוסף ובלעדיך לא ירים
איש את ידו וגו' אמרו
איצטגנני פרעה עבד שלקחו
רבו בעשרים כסף תמשילהו
עלינו אמר להן גנוני מלכות
אני רואה בו אמרו לו א"כ
יהא יודע בשבעים לשון בא
גבריאלי ולמדו שבעים לשון
כו' ע"כ, ומבואר דעד עתה
לא ידע יוסף השבעים לשון

וא"כ גם שפת המצרים על כרחך לא ידע.
 מיהו יש לדחות, דעל כרחך צ"ל שידע יוסף שפת המצרים, דאלת"ה א"כ היאך היה מדבר בביה"ס עם שרי פרעה ולאחמ"כ עם פרעה עצמו (קודם שהמלאך גבריא'ל למדו ע' לשון), ואין לומר שדיבר עמם בלשון הקודש, כי המצרים לא ידעו לשון הקודש כמבואר בהדיא בסוטה שם דביקש פרעה שילמדנו יוסף שפת לשון הקודש יעו"ש, אבל גם זה קשה לומר שידע יוסף שפת המצרים, דאלת"ה שבאמת ידע יוסף שפת המצריים, א"כ היתכן שיעיז שר הטבחים לומר לפני פרעה דבר שקר שיוסף אינו מכיר לשוננו, בזמן שמכיר ומדבר עם פרעה עצמו בשפתם של המצרים, וצ"ל

שהיתה שפה אחרת שגם פרעה ידעה וגם יוסף ידעה, ואולי בארץ ישראל היתה שפה לכנענים ואותה ידעו בכל המקומות. ומה שאמרו בגמ' בא גבריא'ל ולמדו שבעים לשון, על כרחך צ"ל לאו שבעים ממש, דהא לשון הקודש ודאי ידע ועוד שפה אחת לפחות וכנ"ל, אלא הכונה צ"ל שהשלים ידיעתו לשבעים לשונות.

כתב בספר מעולפת ספירים בשם הזוה"ק וז"ל שם (ספר בראשית) דף פ"ט ע"א כתב שמלאכי השרת יודעים תרגום שהרי גבריא'ל לימד ליוסף ע' לשון אלא אע"פ שיודעים אותו אין נזקקין לו תנן שאין משגיחין עליו שהוא מאוס בעיניהם ויש

להסכים זה עם הגמרא
עכ"ל.

ויתכן היה לומר דבאמת שר
המשקים אמר רק אתי השיב
וכמו שאמר הכתוב, והא
דלא אמר אתי השיב פרעה
או אתי השבת (שהרי דיבר
עתה לפרעה) היינו מפני
כבוד המלכות, אבל יש
לדחות דהא לעיל (מקרא י')
כתיב פרעה קצף וגו' הרי
לנו שאין בזה מפני כבוד
המלכות, ואולי פעם אחת
לית בה משום כבוד
המלכות, אבל יותר מפעם
אחת לא מזכירים שמו של
מלך בפניו מפני כבוד
המלכות.

מ"א י"ד. וישלח פרעה
ויקרא את יוסף ויריצהו
מן הבור ויגלח ויחלף
שמלותיו ויבא אל פרעה.
פרש"י וז"ל ויגלח מפני
כבוד המלכות עכ"ל, וכתב

מ"א י"ג. ויהי כאשר פתר
לנו כן היה אתי השיב על
כני ואתו תלה. פרש"י וז"ל
השיב על כני פרעה הנזכר
למעלה כמו שאמר פרעה
קצף על עבדיו הרי מקרא
קצר לשון ולא פירש מי
השיב לפי שאין צריך לפרש
מי השיב מי שבידו להשיב
והוא פרעה וכן דרך כל
מקראות קצרים על מי
שעליו לעשות הם סותמים
את הדבר עכ"ל, הנה ביאר
רש"י למה כתיב "השיב"
ולא "השיב פרעה", ומשמע
דאליבא דאמת כן היה
שאמר שר המשקים אתי
השיב פרעה, ורק הכתוב
קיצר ואמר רק אתי השיב.

בשפתי חכמים אות ש' וז"ל מאי משום שמחה הא לא ידע עדיין איך דינו יצא שעדיין לא בא לפני פרעה ומי יודע אם יוכל לפתור אותו או לא עכ"ל, ולכאורה דברי השפתי חכמים אינם להא דכתב הספורנו לעיל וישב (פ"מ מקרא י"ד) דכתיב כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה, ופירש הספורנו וז"ל והזכרתני אל פרעה המכיר אותי כשהייתי בבית שר הטבחים והוצאתני הנה תוציאני בלי ספק עכ"ל, ולפי"ז בטוח היה יוסף שעתה שפרעה קורא לו הוא יצא מבית האסורים, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא לפירוש השפ"ח אמאי גילח, והיה אפשר לומר הכי, דהנה לעיל (וישב פל"ט מקרא ו') כתיב והיה יוסף יפה תאר ויפה מראה ופרש"י וז"ל ויהי יוסף יפה תואר כיון שראה עצמו מושל התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו אמר הקב"ה אביך מתאבל ואתה מסלסל בשערך אמי מגרה בך את הדוב מיד כו' עכ"ל, ולפי"ז יתכן דלכן הוצרך רש"י לפרש הכא ויגלח מפני כבוד המלכות, דאל"כ הרי אביו התאבל, וק"ל.

והעירוני לפרש עוד דברי רש"י, והוא ע"ד מש"כ השפ"ח, דאי משום שמחה היה צריך לבוא מיד לפרעה ולמה קודם גילח, ולכן פרש"י דקודם גילח מפני כבוד המלכות, ואח"כ בא. ומש"כ הספורנו דפרעה הכיר את יוסף, יתכן לסייע מהא דכתיב לעיל (מקרא

י"ב) ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים וגו', ולהלן מיניה (בקרא דידן) כתיב וישלח פרעה ויקרא את יוסף וגו', ולכאורה היה צ"ל וישלח פרעה ויקרא את הנער העברי עבד לשר הטבחים וכדו', אלא על כרחך שכשאמר ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים מיד הבין פרעה שזהו יוסף, שהרי הכירו, ומה שלא אמר יוסף רק אמר נער עברי עבד לשר הטבחים, מפני רשעותו אמר כן כדפרש"י שם.

שינויי הלשון, הא' דהכא כתיב ויפת תאר והתם כתיב יפות מראה, והב' דהכא כתיב ובריאות בשר בתחילה והתם כתיב בסוף, ועי' העמק דבר למרן הנצי"ב זי"ע, והרמב"ן לעיל (מקרא ג') כתב וז"ל ואולי המראה והסיפור היו שווים והכתוב לא יחוש אשר הוסיף בסיפור ולא נודע כי באו אל קרבינה עכ"ל, ובכלי יקר לעיל (מקרא ח') כתב וז"ל ד"א לכך אמר ואין מגיד לי כו' כי מי שיאמר לו החלום ודאי נביא הוא ופתרונו אמת אבל פרעה סיפר חלומו וא"כ במה יודע לו אם הפתרון אמת על כן היה משנה בסיפור חלומו בכמה דברים ממה שראה וחשב מי שיגיד לו השינויים רוח ה' דיבר בו וכמו שספרו לפני יוסף כך ספרו גם לפני

מ"א י"ח. והנה מן היאר עלת שבע פרות בריאות בשר ויפת תאר ותרעינה באחו. ולעיל (מקרא ב') כתיב יפות מראה ובריאת בשר, וצ"ב ההפרש דב'

החרטומים ואין מגיד לו על השינויים ע"כ לא קיבל פרעה פתרונם אבל יוסף הגיד לו כל השינויים ואמר לו לא ראית צנומות אלא דקות כדאיתא במדרש (תנחומא ג') עכ"ל, והעירוני ליישב עוד תי' נפלא בזה"ל מכל השינויים למדים דהא בפעם הראשונה היה זה תאור התורה וזהו מה שהיה באמת ובפעם ב' היה זה סיפור פרעה וחזינן כמה משנים בני אדם מהמציאות האמיתית אף במקום שמנסים לדייק דהא הכא רצה לדייק לדעת פתרון האמיתי ואעפ"כ שינה בלשונו וצ"ע ע"כ.

בשר לא ראיתי כהנה בכל ארץ מצרים לרע. ולעיל (מקרא ג') כתיב והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן היאר רעות מראה ודקות בשר ותעמדנה אצל הפרות על שפת היאר, וצ"ב ההפרש דד' שינויי הלשון, הא' דהכא לא כתיב עלות אחריהן "מן היאור" והתם כתיב מן היאור, הב' דהכא כתיב דלות ורעות תאר מאד והתם לא כתיב אלא רעות מראה, הג' דהכא כתיב ורקות בשר והתם כתיב ודקות בשר, הד' דהתם כתיב ותעמדנה אצל הפרות על שפת היאר והכא לא כתיב, ועיין מה שכתבנו ליישב בזה לעיל מקרא י"ח.

מ"א י"ט. והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן דלות ורעות תאר מאד ורקות
מ"א כ'. ותאכלנה הפרות הרקות והרעות את

שבע הפרות הראשנות **הבריאת.** ולעיל (מקרא ד')
כתיב ותאכלנה הפרות רעות
המראה ודקת הבשר את
שבע הפרות יפות המראה
והבריאות וייקץ פרעה,
וצ"ב ההפרש דב' שינויי
הלשון, הא' דהכא כתיב
הפרות הרקות והרעות
והתם כתיב הפרות רעות
המראה ודקת הבשר, הב'
דהכא כתיב הפרות
הראשנות הבריאת והתם
כתיב הפרות יפת המראה
והבריאת, ועיין מה שכ'
ליישוב בזה לעיל מקרא י"ח.

מ"א כ"ב. וארא בחלמי
והנה שבע שבלים עלת
בקנה אחד מלאת וטבות.
יל"ה למה לא כתיב ואישן
שנית וארא בחלמי, דהא
בקרא הקודם כתיב ואיקץ,
ושמא כך היה לשון פרעה,
ודוחק.

מ"א כ"ד. ותבלען השבלים
הדקת את שבע השבלים
הטבות ואמר אל החרטמים
ואין מגיד לי. הכא גבי
השבלים לא כתיב ולא נודע
כי באו אל קרבינה וגו' כמו
שכתוב לעיל מקרא כ"א גבי
הפרות, וצ"ב ההפרש, ועי'

מ"א כ"א. ותבאנה אל
קרבנה ולא נודע כי באו
אל קרבנה ומראיהן רע
כאשר בתחלה ואיקץ.
ולעיל (מקרא ד') לא כתיב
ולא נודע כי באו אל קרבנה

מש"כ ליישב בזה לעיל
מקרא י"ח.

כ"ו) כתיב שבע פרת הטבת
שבע שנים הנה ושבע
השבליים הטבת שבע שנים
הנה חלום אחד הוא, וצ"ב
ההפרש דב' שינויי הלשון,
הא' בקרא גופא דבתחילה
גבי הפרות כתיב העלת
אחריהן ואילו להלן גבי
השבליים לא כתיב צמחות
אחריהן, הב' דהכא כתיב
יהיו שבע שני רעב ואילו
לעיל כתיב שבע שנים הנה,
ועי' מש"כ לעיל מקרא י"ח.

ושוב נמצא עוד בתנחומא
(מקץ ו') הכי, ותכלינה שבע
שני השבע וגו' ותחלינה
שבע שני הרעב לבוא כאשר
אמר יוסף מהו כאשר אמר
יוסף (פי' דהול"ל כאשר
חלם פרעה או דלא לימא
כלל) אמר רבי יהודה בר
שלום ארבע עשרה שנה של
רעב היו ראויין לבא שכן
יוסף אומר שבע פרות

והנה יל"ה למה הוצרך
פרעה לומר ואמר אל
החרטמים ואין מגיד לי והרי
זה בושות לפרעה ולמצרים
לומר כן, וי"ל דמן השמים
סיבבו זאת שיאמר כך מדה
כנגד מדה על מה שאמר שר
המשקים (לעיל מקרא י"ב)
ושם אתנו נער עברי עבד
וגו' יעו"ש ברש"י, וק"ל.
ועי' בזה ביאור נפלא
בהעמק דבר.

מ"א כ"ז. ושבע הפרות
הרקות והרעות העלת
אחריהן שבע שנים הנה
ושבע השבליים הרקות
שדפות הקדים יהיו שבע
שני רעב. ולעיל (מקרא

הרקות והרעת שבע שנים
הנה ושבע השבלים הרקות
שבע שנים הנה הרי ארבע
עשרה שנה אלא שגזר יוסף
ונעשו שבע שנים שנאמר
יהיו שבע שני רעב לפיכך
כתיב כאשר אמר יוסף כו'
ע"כ, והיינו דהיו צריכים
להיות י"ד שנה רעב ויוסף
גזר שיהיו רק ז' שנה רעב
וזהו דכתיב גבי הז' שני רעב
"יהיו" שני רעב, ומעתה
אתי שפיר דלכן גבי ז' שני
השבע לא כתיב יהיו שבע
שני שבע והיינו כי הז' שני
שבע בין כך היו צריכין
להיות אף בלא איזו גזירה
דיוסף הצדיק, וק"ל.

ומה שאמר המדרש, שכן
יוסף אומר שבע כו' "ושבע
השבלים הרקות שבע שנים
הנה" צ"ב דהא לא מצינו
מקרא כזה, אלא כתיב
"ושבע השבלים הרקות

שדפות הקדים יהיו שבע
שני רעב", ועוד צ"ב דהרי
גם גבי השנים הטובות יוסף
אמר ב' פעמים שבע שנים
וכדכתיב מקרא דידן, וא"כ
אמאי לא ילפינן מזה דהיה
צריך להיות י"ד שנה של
שובע, (וביותר דהא הכא
אצל שני השובע כתוב
בהדיא ב"פ שבע שנים
דיקא, ולא יהיו שבע שני
שובע כדכתיב גבי הרעב
יהיו שבע שני רעב), ושמא
י"ל דהתם גבי הרעב דייק
המדרש מהא דגבי הרעב
אמר יוסף יהיו שבע שני
רעב, ומשא"כ גבי שני
השובע לא אמר כן רק אמר
שבע שנים סתם, ומהא דייק
דהיה צריך להיות י"ד שני
רעב ויוסף גזר שיהיו רק
שבע שני רעב וכנתבאר
למעלה, אבל גבי שני
השובע דלא אמר יוסף יהיו

שבע שני שובע לא הו"מ
לדייק דהיה צריך להיות י"ד
שני שובע וכנ"ל, אבל מ"מ
קשיא קושיא אחריתי אמאי
יוסף אמר ב"פ שבע שנים
גבי שני השבע.

מ"א כ"ט. הנה שבע שנים
באות שבע גדול בכל ארץ
מצרים. יש לדקדק
דלכאורה היה צ"ל הנה שבע
שנים באות ובהם יהיה שבע
גדול בכל ארץ מצרים.

ואמר ה' למשה דבר לך ית
יהושע בר נון גבר די רוח
נבואה בה ותסמוך ית ידך
עלוהי, ופרש"י וז"ל אשר
רוח בו כאשר שאלת שיוכל
להלוך כנגד רוחו של כל
אחד ואחד עכ"ל, ושמא ה"נ
זו היתה כונת פרעה בזה
שאמר הנמצא כזה איש
אשר רוח אלקים בו, דהיינו
שרצה שיהיה יוסף המושל
במצרים.

מ"א ל"ט. ויאמר פרעה אל
יוסף אחרי הודיע אלקים
אותך את כל זאת אין נבון
וחכם כמוך. יל"ה דכיון
שהקב"ה הודיע ליוסף את
פתרון החלומות א"כ מנין
שיוסף היה נבון וחכם,
דבשלמא אם היה פותר
לבדו היה זה סימן שהיה
נבון וחכם, אבל עתה מנין,

מ"א ל"ח. ויאמר פרעה אל
עבדיו הנמצא כזה איש
אשר רוח אלקים בו. הנה
כתיב (במדבר כ"ז י"ח)
ויאמר ה' אל משה קח לך
את יהושע בן נון איש אשר
רוח בו וסמכת את ידך עליו,
ובתרגום אונקלוס תרגם

וי"ל דהנה ארז"ל (נדריים ל"ח א') אמר ר' יוחנן אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו וכולן ממשוה כו' חכם רב ושמואל דאמרי תרוייהו חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם ניתנו למשה חסר אחת שנאמר ותחסרהו מעט מאלקים כו', ולפי"ז ניחא דמאחר שהקב"ה הודיע ליוסף את פתרון החלום על כרחק שהוא נבון וחכם.

וצ"ב. והא דאמר ליה קיסר לריב"ח אמריתו דחכמיתו טובא כו', עיין (בכורות ח' ב') בכל המעשה דהתם א"ל ריב"ח שהיהודים חכמים יותר מן הגויים כו' יעו"ש.

ארז"ל (ברכות נ"ו א') א"ל קיסר לר' יהושע בר' חנינא אמריתו דחכמיתו טובא

מ"א מ'. אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל

עמי רק הכסא אגדל ממך. יש לדקדק דלכאורה הוה להכתוב לומר רק הכסא יגדל ממך, ואולי י"ל הכונה כך, רק ע"י הכסא אגדל ממך.

מ"א נ"ב. ואת שם השני קרא אפרים כי הפרני בארץ עניי. יתכן דהפרני היינו פירושו גם דנעשה למלך במקום שהיה עבד.

והיה האכל לפקדון לארץ לשבע שני הרעב "אשר תהיין בארץ מצרים" וגו', דהרי רק בכל הארצות היה רעב וכנתבאר בקרא דידן וכדלעיל, ועי' רשב"ם דכתב וז"ל ובכל ארץ מצרים היה לחם כי נתן יוסף אוכל בערים עכ"ל והיינו דודאי היה רעב במצרים אלא שאכלו מה שיוסף שמר באוצרות.

מ"א נ"ד. ותחלינה שבע שני הרעב לבוא כאשר אמר יוסף ויהי רעב בכל הארצות ובכל ארץ מצרים היה לחם. הנה הכא כתיב דהיה רעב בכל הארצות, ובארץ מצרים אף שהיה רעב מ"מ היה לחם, ויל"ה דא"כ למה אמר יוסף לפרעה לעיל (מקרא ל"ו)

מ"א נ"ה. ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו. פרש"י וז"ל אשר יאמר לכם תעשו לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו וכשבאו אצל פרעה ואומרים כך הוא אומר לנו אמר להם למה לא

צברתם בר והלא הכריז לכם
ששני הרעב באים אמרו לו
אספנו הרבה והרקיבה אמר
להם אם כן כל אשר יאמר
כלם תעשו הרי גזר על
התבואה והרקיבה ומה אם
יגזור עלינו ונמות עכ"ל, וכן
ארז"ל ב"ר צ"א ה' ותנחומא
מקץ ז', ולהבין הענין דהנה
קשה למה הלכו אצל פרעה
כמש"נ ותרעב כל ארץ
מצרים ויצעק העם אל
פרעה ללחם וגו', דהרי מיד
היו צריכים ללכת ליוסף
שהיה ממונה על כל ענין
האוכל, ולכן פירשו דבאמת
מתחילה הלכו ליוסף אלא
כיון דאמר להם שימולו אז
הלכו לפרעה, וק"ל.
והנה יל"ה הענין דרצה
יוסף שהמצריים יהיו
נימולין, וי"ל דהנה ארז"ל
(ב"ר צ"א ו') שידע יוסף
שאחיו יורדין למצרים

לשבר אוכל, ועוד ארז"ל
(שם צ"ג ח') דהשבטים רצו
להחריב את מצרים יעו"ש,
וכיון שכן רצה יוסף
שהמצריים ימולו כדי שיהיו
חלשים כדאמר' בגמ'
(מעילה י"ז י') שעל אותו
הצד שאחיו השבטים ילחמו
עם מצרים, שלא ימות אחד
מן השבטים ובפרט שהיו
השבטים שבטי יה וביותר
שהרי יעקב אבינו היה צריך
להעמיד י"ב שבטים כדלעיל
(ויצא ל' כ"ד) וברש"י שם,
ועי' כלי יקר.
ועוד י"ל לפי מה שראיתי
כתוב בשם הילקוט ראובני
(וישלח פל"ד מקרא כ"ה)
דהס"מ עלה לרקיע ותבע
דמם של אנשי שכם
שהרגום שמעון ולוי, צעקו
עליו ואמרו מי שמך לאיש
להיות תובע על אנשים
הנימולים אלו שנהרגו כולם

הם נימולים ואין לך טענה
לתבוע אלא על ערלים שהם
מסיטרא דילך, ויצא מלפני
ב"ד אבל וחפוי ראש ע"כ,
ועל זה הדרך י"ל זכיון
שיוסף ידע שהוא עתיד
לקנות חלקי אדמות
המצריים מפני הרעב,
שבעבור זה המצריים קנו
הלחם, לכן הוא מל אותם,
והיינו כדי שהס"מ לא יתבע
אותו על שלא עשה כדין
במה שנטל מהם הקרקעות
עבור הלחם, כי סוף סוף
המצריים עצמם עבדו ועמלו
על כל התבואה שהיו
באוצרות יוסף ויוסף רק
שמר על זה וא"כ מן הדין
שהם יקבלו האוכל בלא
שיצטרכו ליתן תמורה, וכן
הא דכתיב להלן (פמ"ז
מקרא כ"א) ואת העם
העביר אתו לערים מקצה
גבול מצרים ועד קצהו

ופרש"י וז"ל ואת העם
העביר יוסף מעיר לעיר
לזכרון שאין להם עוד חלק
בארץ והושיב של עיר זו
בחברתה ולא הוצרך הכתוב
לכתוב זאת אלא להודיעך
שבחו של יוסף שנתכוין
להסיר חרפה מעל אחיו
שלא יהיו קורין אותם גולים
עכ"ל, וגם בזה היה הס"מ
יכול לטעון שאין צדק
להעביר עם שלם בגלות
מעיר לעיר כדי להסיר
חרפה מעל אחיו, וכדי
שס"מ לא יתבעהו, לכן מל
את המצריים שעל נימולים
הס"מ לא יכול לטעון וכנ"ל.
ועוד י"ל דהנה כתב
הרמב"ם (פ"י מהל' מלכים
ה"ח) וז"ל אמרו חכמים
שבני קטורה שהם זרעו של
אברהם שבא אחר ישמעאל
ויצחק חייבין במילה והואיל
ונתערבו היום בני ישמעאל

בבני קטורה יתחייבו הכל
במילה בשמיני ואין נהרגין
עליה עכ"ל, וארז"ל
(תנחומא ויצא ז') שבזמן
השיעבוד היו במצרים מכל
ע' אוה"ע, ולפי"ז י"ל דלכן
אמר יוסף לכולם להיות
נימולים והיינו משום שגם
מבני קטורה היו שם ורצה
שיהיו נימולים וכדינא, ואף
שהיה יכול לברר כל אחד
לאיזו אומה הוא שייך כי
עדיין לא נתערבו מ"מ לא
רצה שיתגלה הדבר שהוא
יהודי ולכן לא בירר ואמר
שכולם ימולו. וכ"ז הוא
דוקא לשיטת הרמב"ם, אבל
לשיטת רש"י (עי' משנה
למלך ד"ה ראיתי לעורר,
ועי' רש"י לעיל לך לך פי"ז
מקרא י"ט ד"ה וקראת) בני
קטורה ובני ישמעאל לא
נתחייבו במילה.

מ"ב א'. וירא יעקב
כי יש שבר במצרים
ויאמר יעקב לבניו למה
תתראו. פרש"י וז"ל וירא
יעקב כי יש שבר במצרים
ומהיכן ראה והלא לא ראה
אלא שמע שנאמר הנה
שמעתי וגו' ומהו וירא ראה
באספקלריא של קדש
שעדיין יש לו שבר במצרים
ולא היתה נבואה ממש
להודיעו בפירוש שזה יוסף
עכ"ל, יל"ה דכיון שנתבאר
דראה ברוה"ק כי יש שבר
במצרים, וזהו וירא, א"כ
מאי כתיב להלן (מקרא ב')
ויאמר הנה שמעתי וגו' דהרי
לא שמע רק ראה
באספקלריא של רוה"ק,
וי"ל דמה דכתיב כי יש שבר
במצרים אין הכונה שבר
והיינו אוכל, אלא הכונה
שבר והיינו שראה שתהיה

לו משם נחמה, ובאמת לא ראה שיש שם אוכל רק שמע, וזהו ג"כ מש"כ רש"י ולא היתה נבואה ממש להודיעו בפירוש שזה יוסף והיינו שראה שתהיה לו משום נחמה אבל לא ראה שנחמה תהיה לו ע"י יוסף, וק"ל.

עוד יל"ה למה דוקא הם ירדו למצרים, וי"ל דבאמת לבני יעקב לא נשארה תבואה וזהו מה שפרש"י למה תראו עצמכם כו' כאילו אתם שבעים, אבל לבני ישמעאל ובני עשו עדיין היה תבואה וזהו משפרש"י כי באותה שעה עדיין היה להם תבואה. ואפשר דתירוץ זה הוא מוכרח והיינו משום דאי באותה שעה עדיין היה להם לבני יעקב תבואה והיו ממש

שבעים א"כ מהו למה תראו עצמכם כאילו אתם שבעים דהול"ל למה תראו עצמכם שבעים ומהו "כאילו אתם", אבל עתה ניחא משום דאין זה קאי על בני יעקב אלא על בני ישמעאל ובני עשו, אבל יש לדחות דהא ארז"ל (תענית י' ב') שכח ואכל ושתה אל יתראה בפני הציבור ואל ינהיג עידונין בעצמו שנאמר ויאמר יעקב לבניו למה תתראו אמר להם יעקב לבניו אל תראו עצמכם כשאתם שבעים לא בפני עשו ולא בפני ישמעאל כדי שלא יתקנאו בכם ע"כ, ומבואר בהדיא דלבני יעקב היה עדיין מזון וכדפרש"י, ולבני עשו ולבני ישמעאל כבר לא היה מזון, ודלא כמש"כ ליישב, אבל התירוץ הנכון דאי לאו הצורך על בני יעקב לא היתה מספרת

התורה שירדו למצרים משום הרעב, וכ"ש אחרים. העניים, ומשא"כ השבטים שסיבת הליכתן היתה מפני הרעב עצמו.

עוד יל"ה דהנה כתיב (רות

א' א') ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדה מואב הוא ואשתו ושני בניו, ופרש"י וז"ל וילך איש עשיר גדול היה ופרנס הדור ויצא מא"י לחו"ל מפני צרות העין שהיתה עינו צרה בעניים באים לדוחקו לכך נענש עכ"ל ומצינו התם דנענש מפני שיצא מא"י לחו"ל אע"פ שעדיין היה לו מה לאכול וא"כ היאך השבטים ירדו למצרים והרי עדיין היה להם מה לאכול וכפרש"י, וי"ל דהוא נענש כי סיבת הליכתו לחו"ל לאו משום הרעב עצמו היה אלא משום שלא רצה לפרנס

פרש"י וז"ל למה תתראו למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאילו אתם שבעים כי באותה שעה עדיין היה להם תבואה ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחישה למה תהיו כחושים ברעב כו' עכ"ל, יל"ה דהא (להלן מקרא ה') כתיב ויבאו בני ישראל לשבר בתוך הבאים כי היה הרעב בארץ כנען, וחזינן דכתיב בהדיא שהרי היה רעב בארץ כנען, והיאך פרש"י שבאותה שעה עדיין היה להם תבואה, וי"ל דבאמת בשעה שאמר יעקב למה תתראו עדיין היה תבואה, אבל לכאורה יש לדחות דהא לעיל (פמ"א מקרא נ"ד) כתיב ויהי רעב

כל הארצות ומסתברא דכונת הכתוב לכלול גם את א"י וא"כ מבואר שכשירדו למצרים כבר היה רעב, ועוד י"ל שהתחיל הרעב ולהם עדיין נשארה תבואה אבל לבני ישמעאל ובני עשו כבר לא נשארה תבואה, ויש להביא ראיה דשייך שיהיה רעב בארץ ואעפ"כ יהיו כאלו שיש להם אוכל, והיינו הא דאלימלך (במגילת רות פ"א) שהיה עשיר גדול אף שהיה אז רעב, וכן הא דרבי בגמ' (ב"ב ח' א') יעו"ש.

בארץ כנען וכדו', ולמה לא הזכיר הכתוב שירדו למצרים מכח שליחות אביהם, ושמא י"ל דסוף סוף היו מגיעין לזה שירדו למצרים מפני הרעב, ודוחק. ויתכן דלכן פרש"י וז"ל כי היה הרעב מוסב על הבאים כי היה הרעב בארץ כנען והיו באים הרבה שיירות משם עכ"ל, והיינו דהא דכתיב כי היה הרעב בארץ כנען אין זה טעם למה ויבאו בני ישראל, אלא זה טעם לכל הבאים מארץ כנען וכדפרש"י, וק"ל.

מ"ב ה'. ויבואו בני ישראל לשבר בתוך הבאים כי היה הרעב בארץ כנען. יל"ה דלכאורה היה הכתוב צריך לומר, כי יעקב אביהם שלחם מפני הרעב אשר היה מ"ב ח'. ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו. יל"ה דהא לעיל (מקרא ז') כבר כתיב וירא יוסף את אחיו ויכרם וגו', וא"כ למה הוצרך שוב לומר ויכר יוסף

את אחיו, ואת"ל דהוא מפני
סיפא דקרא דכתיב והם לא
(ועי' כלי יקר).

הכירוהו, אכתי יקשה אמאי
לעיל לא כתיב והם לא
הכירוהו, והיינו שיכתוב
קרא ויקרא יוסף את אחיו
ויכרם והם לא הכירוהו, ועי'
רמב"ן.

מ"ב כ'. ואת אחיכם
הקטן תביאו אלי ויאמנו
דברייכם ולא תמותו ויעשו
כן. יל"ה מהו ויעשו כן,
דהרי עדיין לא הלכו עד ג'
ימים שנאסרו, ורק אחר
ששחררו אחר ג' ימים
שנאסרו רק אז הלכו
וכדכתיב להלן (מקרא כ"ו)
וישאו את שברם על
חמריהם וילכו משם (וצ"ב
מהו וילכו משם דמהיכן
הלכו אם לא משם ולמה
נאמר תיבת משם), ושוב
ונמצא דכתב החיזקוני וז"ל
ויעשו כן אמרו לעשות כן
עכ"ל.

מ"ב ט"ז. שלחו מכם אחד
ויקח את אחיכם ואתם
האסרו ויבחנו דברייכם
האמת אתכם ואם לא חי
פרעה כי מרגלים אתם.
ולהלן (מקרא י"ט) כתיב אם
כנים אתם אחיכם אחד יאסר
בבית משמרכם ואתם לכו
הביאו שבר רעבון בתיכם,
וצ"ב למה שינה דבתחילה
אמר לשלוח אחד ולהשאיר
את השאר כולם, ואח"כ
אמר בהיפוך לשלוח את

מ"ב כ"ד. ויסב מעליהם
ויבך וישב אלהם וידבר
אלהם ויקח מאתם את
שמעון ויאסר אותו
לעיניהם. פרש"י וז"ל ויסב
מעליהם לפי מה ששמע
נתרחק מעליהם שלא
יראוהו בוכה, ויבך לפי
ששמע שהיו מתחרטין, את
שמעון הוא השליכו לבור
הוא שאמר ללוי הנה בעל
החלומות הלזה בא ד"א
נתכוין יוסף להפרידו מלוי
שמא יתעצו שניהם להרוג
אותו, ויאסור אותו לעיניהם
לא אסרו אלא לעיניהם וכיון
שיצאו הוציאו והאכילו
והשקהו עכ"ל, יל"ה דנהי
נמי דיוסף לא רצה ששמעון
ולוי יהיו יחדם מ"מ למה
לקח דוקא את שמעון ולא
את לוי, ובפשוטו י"ל משום
דשמעון השליכו הבורה וגם

אמר הנה בעל החלומות
הלזה בא כדפרש"י.
ועוד י"ל דהנה כתיב להלן
(ויגש פמ"ו מקרא י') ובני
שמעון ימואל וימין ואהד
ויכין וצחר ושאול בן
הכנענית ופרש"י וז"ל בן
דינה שנבעלה לכנעני
כשהרגו את שכם לא היתה
דינה רוצה לצאת עד
שנשבע לה שמעון שישאנה
עכ"ל, ונמצא דשמעון נשאה
לדינה, והנה ארז"ל (פרקי
דר"א פל"ח) כתיב (עמוס ה'
י"ט) ובא הבית וסמך ידו על
הקיר ונשכו הנחש וכשבא
יעקב לביתו בארץ אחוזתו
שבארץ כנען נשכו הנחש
ואיזה נחש שכם בן חמור
שהיתה בתו של יעקב
יושבת אוהלים ולא היתה
יוצאת החוצה מה עשה שכם
בן חמור הביא משחקות
נערות חוצה לה מתופפות

בתופים יצאה דינה לראות
בבנות המשחקות ושללה כו'
והרתה וילדה את אסנת
ואמרו בני ישראל להרגה
שעכשיו יאמרו כל הארץ
שיש בית זמה באהלי יעקב
מה עשה יעקב הביא ציץ
וכתב עליו שם הקדש ותלה
על צוארה ושלחה והלכה
לה והכל צפוי לפני הקב"ה
וירד מיכאל המלאך והורידה
למצרים לביתו של פוטיפרע
שהיתה אסנת ראויה ליוסף
לאשה והיתה אשתו של
פוטיפרע עקרה וגדלה עמה
כבת וכשירד יוסף למצרים
לקחה לו שנאמר ויתן לו את
אסנת בת פוטיפרע כהן און
לאשה ע"כ, (ומה דשכם
נמשל לנחש י"ל כי הנחש
הוא ליצן) (מדרש שוח"ט
תהלים מזמור א' ד"ה ד"א
אשרי האיש מדבר באדה"ר
כו') והרי שכם עשה שם

מעשה ליצנות גדול כדאי'
בפרקי דר"א הנ"ל), ונמצא
דדינה אחות יוסף היתה ג"כ
חמותו דיוסף שהרי נשא
יוסף את בת דינה, וכיון
דשמעון נשאה לדינה א"כ
שמעון הוא בעל חמותו
דיוסף.

והנה כתב המחבר (שו"ע
יו"ד סי' ר"מ סכ"ד) חייב
אדם לכבד חמיו, וכתב הט"ז
בשם הב"ח דה"ה חמותו
והטעם משום הא דמצינו
גבי דוד שקרא אבי לשאול
חמיו ע"כ, ובברכי יוסף
הוסיף דכיון שהאשה חייבת
בכבוד בעלה לכן כשהיא
מכבדת הורי בעלה א"כ
מכבדת בזה גם את בעלה
ע"כ, ואפשר להוסיף גם
בהיפוך דהנה כתב הרמב"ם
(פט"ו מהל' אישות הי"ט)
וכן צוו חכמים שיהיה אדם
מכבד את אשתו יותר מגופו

כו' עכ"ל והשתא כיון דהאיש חייב לכבד את אשתו לכן כשהוא מכבד את הוריה א"כ מכבד בזה גם אותה.

ועוד כתב המחבר (שם סכ"א) חייב אדם לכבד אשת אביו אע"פ שאינה אמו כל זמן שאביו קיים וחייב לכבד בעל אמו כל זמן שאמו קיימת אבל לאחר מיתה אינו חייב בכבודם ומ"מ דבר הגון לכבדם אף לאחר מיתה ע"כ.

ועתה (לסברת הברכ"י הנ"ל) יתכן דכבוד הוא לאיש שמכבדים גם את אשת אביו וכן בהיפוך כבוד הוא לאשה שמכבדים גם את בעל אמה, וכיון שכן, נמצא דמה שחייב אדם לכבד חמיו וחמותו היינו אפילו אם זה בעל חמותו נמי, כי בזה שהחתן מכבד את בעל

חמותו כבוד הוא לאשתו, ודאיתנן להכי י"ל כך, שהרי נתבאר לעיל דיוסף נשא את בת דינה וא"כ דינה היא חמותו דיוסף, ושמעון נשאה לדינה וא"כ שמעון הוא בעל חמותו דיוסף, וכיון שכן, לכן יוסף היה חייב לכבד את שמעון, ולכן אסר דוקא את שמעון ולא את לוי, כי לא רצה להטריח את שמעון כ"כ הרבה בדרכים, ואי תקשי מה כבוד הוא ליאסר, ע"ז י"ל דכבר פרש"י דדוקא לעיניהם אסרו אבל אח"כ הוציאו האכילו והשקהו, כי רצה באמת לכבדו. ואסרו לעיניהם כדי שלא יבינו שהוא יוסף שאם היה מכבדו לעיניהם שמא היו מבינים שהוא יוסף שחייב בכבודו.

מ"ג ה'. ואם אינך משלח לא נרד כי האיש

אמר אלינו לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם. הא דכתיב ואם אינך משלח לא נרד היינו לא נוכל לרדת, וכמו דבאמת כתיב (להלן ויגש פמ"ד מקרא כ"ו) ונאמר לא נוכל לרדת וגו'.

מ"ג ו'. ויאמר

ישראל למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם את. ולהלן (מקרא ז') כתיב ויאמרו שאול האיש לנו ולמולדתנו לאמר העוד אביכם חי היש לכם אח ונגד לו על פי הדברים האלה הידוע נדע כי יאמר הורידו את אחיכם, והנה יל"ה דהא לא מצינו שיוסף שאל אותם כן, ואדרבא משמע דהם מעצמם אמרו כן כדלעיל

(פמ"ב מקראות י"ב י"ג) יעו"ש.

ושוב נמצא דארז"ל (ב"ר צ"א י') ויאמרו שאול האיש וגו' אמר רבי אבא בר כהנא אפילו עצי עריסותינו גילה לנו (וכן פרש"י הכא), וכתב ביפה תואר שם וז"ל אפי' כו' פי' שהגיד לנו מאיזה מין עץ היו עשויות עריסותינו שהיינו ישנים שמה בקטנותינו כו' עכ"ל יעו"ש, ומבואר דהמדרש למד דבאמת יוסף לא שאל אותם, רק יוסף אמר להם זאת המציאות בלי ששאלם והם ענו לו, אך דא"כ יקשה על המדרש דהא כתיב בהדיא ויאמרו שאול שאל האיש וגו' וכדלעיל.

ושוב נמצא דכבר הקשה כן הרמב"ן לעיל פמ"ב מקרא ל"ד, ותירץ חדא דבאמת יוסף לא שאלם רק מעצמם

אמרו לו ומה שאמרו שאל שאל האיש היה זה התנצלות לאביהם, והיינו דשינו מן האמת וצ"ל זהו מפני דרכי שלום, ועוד תירץ דבאמת יוסף שאלם אלא דהכתוב קיצר שם והביא ראיה מדכתיב להלן (ויגש פמ"ד מקרא י"ט) אדוני שאל את עבדיו וגו', יעו"ש ברמב"ן. אך אכתי קשיא דבשלמא לתי' בתרא ניחא דיוסף שאלם וזהו דכתיב ויאמרו שאל שאל האיש וגו' וזהו נמי דכתיב אדוני שאל את עבדיו וגו', אבל לפי' קמא דמה שאמרו שאל שאל האיש זה היה התנצלות לאביהם, א"כ מהו דכתיב אדוני שאל את עבדיו דמזה מוכח בהדיא שיוסף כן שאלם כי בזה לא שייך ענין התנצלות שהרי ליוסף דיבר ולא לאביהם, וצ"ב.

ומ"מ יש לסייע לתי' קמא דהיה התנצלות לאביהם ובאמת יוסף לא שאלם, והוא, ממה שאמרו ליעקב הידוע נדע כי יאמר הורידו את אחיכם, דלכאורה אין מובן המקרא שם, דבתחילה אמרו שאל שאל האיש לנו ולמולדתנו לאמר העוד אביכם חי היש לכם אח ונגד לו על פי הדברים האלה, ואח"כ הוסיפו ואמרו הידוע נדע כי יאמר הורידו אחיכם הקטן, דהא מזה שאמרו הידוע נדע וגו' משמע דמעצמן אמרו ליוסף ולא שיוסף שאלם דא"ל שיוסף שאלם א"כ מאי נפק"מ אם היו יודעים שהוא יאמר להוריד את בנימין אם לא, דאף אם היו יודעים בודאי שהוא יאמר להוריד את בנימין ג"כ היו צריכים לענות דהיאך

לא יענו למושל מצרים, אלא על כרחך מבואר בזה שאמרו הידוע נדע וגו' דמעצמן אמרו ולא שהוא שאלם, וא"כ קשיא דבתחילה מבואר דיוסף שאלם כמש"נ ויאמרו שאל שאל האיש וגו', ואח"כ מבואר דמעצמן אמרו כמש"נ הידוע נדע וגו' וכנתבאר, וי"ל דבאמת יוסף לא שאלם וכת' קמא דהרמב"ן דמה שאמרו שאל שאל האיש היה זה התנצלות לאביהם, ולכן הוסיפו הידוע נדע וגו' והיינו לרמז בתוך דבריהם את האמת שמעצמן אמרו.

מ"ג ט"ו. ויקחו האנשים את המנחה הזאת ומשנה כסף לקחו בידם ואת בנימין ויקמו וירדו מצרים ויעמדו לפני יוסף. יל"ה מהו דכתיב ויקחו האנשים דהול"ל ויקחו בני יעקב אחי יוסף וכדו', וי"ל דהיינו משום דלהלן (מקראות ט"ז י"ז וכו') בכל המעשה הוזכרו בשם אנשים ובכדי

מ"ג י"ג. ואת אחיכם קחו וקומו שובו אל האיש. יל"ה למה אמר יעקב ואת אחיכם ולא אמר ואת בנימין

שנבין שעליהם מדבר **עוד** יל"ה למה הקדים
הכתוב להלן לכן כבר הכתוב את המנחה ומשנה
הקדים כאן ואמר ויקחו וי"ל שהוא
האנשים. משום שבנימין לא הלך

עוד יל"ה מהו המנחה מרצונו הגמור של יעקב
הזאת, דהיכן מצינו שיעקב אע"ה.

צוה להם ליקח דוקא מנחה זו ולא אחרת, וי"ל דהזאת
היינו מעט צרי ומעט דבש נכאת וצרי ולט בטנים
ושקדים ולא פיתתו ולא הוסיפו לא בעוד מינים ולא
בכמות אלו הדברים.

עוד יל"ה למה כפל הכתוב ואמר ומשנה כסף לקחו בידם דהרי כבר כתיב ויקחו וגו', וי"ל דרצה הכתוב לומר שלקחו זאת בידם ממש, וכדלהלן (מקרא כ"א) דכתיב ונשב אתו בידנו וכן להלן (מקרא כ"ב) דכתיב וכסף אחר הורדנו בידנו וגו'.
מ"ג כ"ה. ויכינו את המנחה עד בוא יוסף בצהרים כי שמעו כי שם יאכלו לחם. וכיון דשמעו דשם יאכלו לחם, לכן הכינו שם את המנחה ולא במקום אחר, אף שהיה יכול הדבר להיות סכנה כי שמא עד שיכינו כבר יבוא יוסף ולא תספיק המנחה להיות מוכן, וזהו עד בוא יוסף בצהרים, לומר דהספיקו להכין המנחה עד בוא יוסף, ולא שיוסף בא תוך כדי ההכנה.

מ"ג כ"ו. ויבוא יוסף
הביתה ויביאו לו את
המנחה אשר בידם הביתה
וישתחוּ לו ארצה. פרש"י
וז"ל הביתה מפרוזדור
לטרקלין עכ"ל, יתכן דרש"י
פירש כן משום דהוה קשיא
מהו אשר בידם הביתה דהרי
כבר נמצאים בבית, ולכן
פרש"י דהיינו מהפרוזדור
לטרקלין.
והנה קודם הביאו את
המנחה ואח"כ השתחוּ,
והטעם כי איך ישתחוּ
ובאותו העת המנחה בידם,
ולכן קודם נתנו המנחה,
והיינו כדי שיהיו ידיהם
פנויים ואח"כ השתחוּ,
דלכאורה מיד כשבא יוסף
הסף צריכים להשתחוות,
והבן.

מ"ג כ"ז. וישאל להם
לשלום ויאמר השלום
אביכם הזקן אשר אמרתם
העודנו חי. ולהלן (מקרא
כ"ח) כתיב ויאמרו שלום
לעבדך לאבינו עודנו חי
ויקדו וישתחוּ ופרש"י וז"ל
ויקדו וישתחוּ על שאלת
שלום כו' עכ"ל, והיינו
שבזה ענו על השאלה
ששאל אותם בשלום, והנה
יל"ה דהרי בתחילה שאל
בשלומם ואח"כ בשלום
אביהם וא"כ למה ענו קודם
על שלום אביהם ואח"כ על
שלום עצמם דהא תנן (אבות
פ"ה) שבעה דברים בחכם
כו' ועונה על ראשון ראשון
ועל אחרון אחרון (ועי' ריש
פ"ד דכלה רבתי), וכן מצינו
גבי רבקה שענתה על ראשון
ראשון ועל אחרון אחרון
(לעיל חיי שרה פכ"ד מקרא
כ"ד) יעו"ש ברש"י, וי"ל

דהרי לא מצינו בהדיא שענו על השאלה הראשונה והיינו על שלומם, רק מצינו שענו על שלום אביהם, ושמא בהאי גונא לא אמרי' ועונה על ראשון כו', והטעם שלא ענו על שלומם יתכן משום דאם היו עונים על שלומם היו צריכים להקדים שלומם לשלום אביהם וזה לא רצו לעשות מפני כבוד אביהם ומפני הא דתנן ועונה על ראשון כו', ולכן ענו רק על שלום אביהם, ולא פחדו על שלא ענו על שלומם כי הם חיים וקיימים לפני יוסף והרי הוא רואה את שלומם. וכדברינו ששאלם גם בשלום אביהם וגם בשלומם שוב נמצא דכן פירש האוה"ח הק', מיהו שמעתי לפרש עוד דבאמת לא שאלם על שלומם רק על שלום אביהם, וקרא ה"פ וישאל להם לשלום, ושלום מי שאל, ויאמר השלום אביכם וגו'.

מיהו יתכן דמה שפרש"י ויקדו וישתחוו על שאלת שלום, אין זה כמו שכתבנו למעלה שבזה ענו על שלומם, אלא הכונה שהם הודו לו על ששאל בשלום אביהם, אמנם זה אינו למש"כ האוה"ח הק' דשאל אותם גם בשלומם, דאל"כ למה לא ענוהו על שלומם ורק ענוהו על שלום אביהם, אבל להאי פי' בתרא דשמעתי דשאלה אחת שאלם והיינו רק על שלום אביהם ניחא, ודוק.

מ"ד ט'. אשר יצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים. ולהלן (מקרא

י"ב) כתיב ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא הגביע באמתחת בנימין, והנה בנימין נשאר חי אע"פ שיהודה אמר אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגו', וזהו לא כמו שמצינו גבי יעקב שאמר (לעיל פל"א מקרא ל"ב) עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה וגו', ולכן רחל נפטרה וכדפרש"י שם וז"ל לא יחיה ומאותה קללה מתה רחל בדרך עכ"ל, וטעם ההפרש י"ל משום דגבי רחל באמת גנבה התרפים ומשא"כ בנימין שהאמת שלא גנב הגביע, ועוד י"ל דאילו גבי בנימין אמר יהודה אשר ימצא אתו מעבדיך ומת והיינו שימות על ידך מדין מורד במלכות, אבל לא מצד קללה אמר כן, ומשא"כ גבי רחל היה דבר יעקב קללה ולכן נפטרה,

ועוד י"ל דהנה כתב הבית יוסף (להלן מקרא י') וז"ל גם עתה כדבריתם וגו' י"ל שהם גזרו עליו מיתה והוא היה רוצה שיהיה עבד והיאך יצדק גם וי"ל שהם אמרו עבדי ביתך גנבוהו ואם יהיה כן אשר ימצא אותו מעבדיך ומת, אבל אם ימצא בנו נהיה עבדים וז"ש גם עכ"ל, ולפי"ז ניחא דומת לא קאי על בנימין אלא על עבדי יוסף.

ויתכן לומר דלכן ג"כ הוציא הב"י כונת הכתוב מפשוטו, והיינו דאמאי לא נתקיימה הקללה של יהודה, ועל כרחך דאין הכונה על בנימין שימות אלא על עבדי יוסף שימות וכמש"כ הב"י, וק"ל.

מ"ד ט"ז. ויאמר יהודה לאדני מה נדבר ומה נצטדק האלקים מצא את עון עבדיך הננו עבדים לאדני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו. יל"ה דהא לעיל (מקרא ט') כתיב אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהיה לעבדים, וא"כ היאך עתה אמר יהודה שהנמצא בידו יהיה ג"כ עבד, ולדברי הב"י הנ"ל (הובא לעיל מקרא ט') אתי שפיר מה שאמר יהודה שכולם יהיו עבדים ואף מי שימצא אצלו הגביע.

מיהו דברי הב"י צ"ב, דנהי נמי שנמצא הגביע בידם והיינו באמתחת בנימין ולכן לא ימות אלא יהיה עבד וזהו דכתיב אשר ימצא אתו יהיה לי עבד ואתם תהיו נקיים, מ"מ הרי הם אמרו שכולם יהיו עבדים כדכתיב וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים, וא"כ מה ענה ויאמר גם עתה "כדבריתם" כן הוא, דהרי אין זה כדבריתם, דאילו לדברי השבטים כולם יהיו עבדים ולא ימותו, ואילו לדבריו רק מי שנמצא בידו הגביע הוא יהיה לעבד וכלם נקיים, וצ"ב.

<<< מצוה גדולה להעביר הלאה אם ע"י אימייל ואם ע"י הדפסה, להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכה מרובה, בידידות, אהרן בהגאון הגדול ר' יעקב הלוי שליט"א גרנדש
חזון איש 2/2 זכרון יעקב, ארץ ישראל. פל': 0548408381.